

Nr 173.

Av herr **Carlsson, Carl August**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bageri- och konditoriarbetes förläggande till viss del av dygnet.

Med anledning av en vid 1922 års riksdag väckt motion (nr 67) i andra kammaren med förslag avseende vissa ändringar i gällande bagerilag avgav andra lagutskottet ett utlåtande (nr 17), i vilket för motivering av avslagsyrkandet bland annat framhölls:

att med ändringsförslagets prövning lämpligen borde anstå till nästkommande års riksdag, då frågan om prolongation av lagen kan förut sättas komma att föreligga till bedömande, och vidare

att för bedömande av frågan om familjebageriernas inordnande under lagen vore av bestämmande vikt att genom verkställd undersökning få utrönt, i vad mån efter bagerilagens tillkomst en förskjutning inom bageribranschen skett i riktning mot utökat antal av hembagerier och vidgad omsättning för sådana till förfång för de mera yrkesmässigt bedrivna bagerierna samt i vilken utsträckning hembageriernas innehavare begagna sig av och ur konkurrenssynpunkt anses behöva utnyttja den dem tillkommande rätten att begynna arbetet om morgnarna tidigare än bagerilagen för de därunder inbegripna bagerierna medgiver, ävensom att av socialstyrelsens i ämnet avgivna utlåtande framginge, att styrelsen hade för avsikt att föranstalta om en undersökning rörande bagerilagens verkningar till ledning för statsmakternas bedömande av frågan om lagens eventuella prolongation, därvid såsom ett väsentligt led i nämnda undersökning enligt utskottets mening borde ingå en utredning rörande hembagerierna i de ovan angivna hänseendena. Utskottet förutsatte uttryckligen, att den av socialstyrelsen tillämnade undersökningen angående lagens verkningar skulle komma att lämna nödigt underlag även för bedömandet av frågan, huruvida och i vad mån de gällande restriktiva bestämmelserna tilläventyrs kunna i något hänseende tarva jämkning, samt ansåg sig slutligen böra framhålla, att därest det efter slutförandet av den av utskottet förutsatta undersökningen angående lagens verkningar skulle befinnas, att trängande skäl

föreligga till ändring av lagen i något av de uti motionen berörda hänseendena, möjlighet alltid förefunnes att i samband med prövning av frågan om lagens förnyande låta ikraftträdandet av samma ändring inträda före utgången av den för lagen gällande giltighetstiden.

Med anledning av dessa utskottets upprepade uttalanden om en i samband med avgörandet av frågan om lagens prolongation förutsatt utredning yttrade motionären vid motionens föredragning i riksdagen följande:

»Genom utskottets skriftväxling med socialstyrelsen anser jag att man slagit fast, att denna utredning nu verkligen kommer till stånd, och jag hoppas då, att den blir så objektiv och så grundlig, att de missförhållanden, som från vissa håll ansetts vidlåda denna bagerilag, komma att, då lagen slutligen skall fastspikas, så vitt möjligt undanröjas.

Beträffande utskottets motivering tycker jag mig kunna utläsa, att utskottet åtminstone beträffande vissa av de principer, som jag framfört, ställt sig rätt så förstående och välvilligt; men utskottet har givetvis med hänsyn till den utredning, som jag nyss påtalat, icke kunnat komma till annat slut för närvarande än att hemställa om avslag å min motion.»

Då den nu föreliggande Kungl. Maj:ts proposition nr 88 i stort sett följer det förslag till förnyad lag om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete — bagerilagen —, vilket av socialstyrelsen genom dess skrivelse den 21 december 1922 avgivits och som bifogats propositionen, åligger det uppenbart riksdagen att tillse, att den utredning som åberopas såsom stöd för denna förnyade lagstiftning verkligen utförts på ett tillfredsställande sätt.

Utredningsarbetet igångsattes på socialstyrelsens eget initiativ genom en cirkulärskrivelse daterad den 31 maj 1922 (bilaga A) och svar begärdes före juni månads utgång nämnda år. Styrelsen har inskränkt sig till att tillskriva överståthållareämbetet i Stockholm ävensom samtliga länsstyrelser med anhållan om meddelande, huruvida och i vad mån nämnda lag medfört några avsevärda olägenheter för bagerirörelsen. Därjämte har upplysning begärts rörande dels sammanlagda antalet bagerier (frånsett företag för uteslutande tillverkning av spis- eller knäckebröd eller konditorivaror) med lejd arbetskraft jämte antalet däri använda arbetare och dels antalet bagerier, bedrivna utan biträde av annan än make och hemmavarande barn (i det följande benämnda »familjebagerierna») jämte antalet av deras biträden. Samtliga dessa

uppgifter skulle avse dels tiden den 1 januari 1920 och dels tiden den 1 april 1922.

I första hand är det synnerligen anmärkningsvärt, att yrkesorganisationerna från styrelsens sida ställts helt utanför undersökningen, dess planläggning och slutförande. Organisationerna hava först efter det styrelsen avgivit sitt förslag till kungl. socialdepartementet givits tillfälle yttra sig i ärendet. Att sålunda på sätt som skett helt ställa den yrkesgrupp det gäller utanför den förberedande utredningen kan icke vara förenligt med styrelsens skyldighet att allsidigt och objektivt söka belysa den föreliggande frågan. Såsom en ofrånkomlig följd av denna socialstyrelsens underlåtenhet framstår också det osak-kunniga och ofullständiga sätt, varpå socialstyrelsens frågor i dess ovanberörda skrivelse formulerats. Såsom belägg härför bifogas tvenne frågeformulär (bilaga B och C), vilka i och för utredning använts av yrkesorganisationerna. Reflexionerna göra sig själva.

Beträffande vidare anläggningen av socialstyrelsens utredning må framhållas, att denna utgår ifrån den felaktiga premissen, att de modifierande ändringar i bagerilagen, vilka framfördes vid fjolårets riksdag, »få anses motsvara bageriidkarnes allmänna uppfattning i frågan». Mot denna styrelsens felaktiga synpunkt på frågan måste inläggas en bestämd gensaga. Denna styrelsens uppfattning har emellertid tydligen inverkat inskränkande på utredningen och följaktligen även på dess resultat. Jag kan icke underlåta att i detta sammanhang framhålla, att bageriyrket allt ifrån bagerilagens tillkomst kraftigt protesterat mot densamma och att yrkets talesmän, så ofta tillfälle därtill givits, städse framfört krav på densammas fullständiga slopande. Att socialstyrelsen ensam icke varit underkunnig härom framstår lika egendomligt som det är beklagansvärt att denna ovetenhet fått tjäna till underlag för ett felaktigt grepp på hela utredningsfrågan. Den av socialstyrelsen anordnade utredningens ofullständighet påvisas vidare av det faktum, att ingen som helst undersökning verkstälts beträffande lagens ekonomiska verkningar. Icke minst må i detta samband framhållas det märkliga att, oaktat den gjorda utredningen i stort sett pekar hän på av lagen förorsakade högre brödpris och ökade driftomkostnader och ehuru socialstyrelsen även synes erkänna detta, det förnyade förslaget till lag utmynnar i en prolongering av den provisoriska lagen med väsentligen samma bestämmelser som hittills utom i en punkt, nämligen just den, där man haft att tillgå den av kommerskollegium verkställda ekonomiska utredningen beträffande 8-tim-marslagens och bagerilagens ekonomiska verkningar på spisbrödsfabrikationen. Detta pekar väl om något oförtydbart hän på, att en mot-

svarande ekonomisk utredning jämväl för mjukbrödsfabrikationens del är i allra högsta grad påkallad, innan man kan taga ställning till frågan i dess helhet. Motsvarande utländska förhållanden inom yrkeslagstiftningen hava ej heller jämförts eller undersökts. Med all respekt för länsstyrelsernas förmåga att under den begränsade tid, mindre än en månad, som stått till deras förfogande för insamlande av begärda uppgifter, intränga i rådande yrkesförhållanden vågar jag påstå, att väsentliga delar av det siffermateriel, som av dem hopbringats, bevisligen äro oriktiga och att följaktligen de omdömen angående lagens verkningar, som på grund härav av dem avgivits, icke kunna tillerkännas vitsord.

I fråga om utredningsarbetets utgångspunkter anser jag mig böra rikta uppmärksamheten på en detalj, som är för resultatet och frågans hela bedömande av synnerlig vikt. De av länsstyrelserna infordrade uppgifterna hava avsett förhållandena vid dels tiden den 1 januari 1920 och dels tiden den 1 april 1922. Varje med yrket aldrig så litet förtrogen vet, att just dessa tidpunkter representera allt annat än likställda jämförelsepunkter i fråga om antalet anställda arbetare. Årsskiftet är för yrkets del en död säsong, vid vilken tid en arbetsgivare måste sträva efter att nedbringa sin lejda arbetskraft till minsta möjliga, vilket förhållande bäst torde bevisas av att arbetslösheten inom yrket vid denna tid är störst. April betecknar i regel en höjdpunkt i yrkesdriften. Det säger sig självt, att enbart på grund härav en inbördes jämförelse av de på så sätt uträknade procenttalen måste bli missvisande och i här föreliggande fall dessutom ägnat att framställa lagens olägenheter i en alltför ljus dager.

Begreppet »familjebagerier» är med hänsyn till bagerilagens tillämpning påtagligen ganska svävande.

För att få fram de verkliga siffrorna, när det gäller sådana bagerier, vilka arbeta efter familjebageriernas system, torde helt andra vägar vara nödvändiga än en mer eller mindre summarisk polisförfrågan.

Sedan jag nu berört, huru bristfälligt den verkställda utredningen iscensatts, må det tillåtas mig att fortsättningsvis yttra mig om det resultat, till vilket socialstyrelsen kommit och som lagts till grund för Kungl. Maj:ts proposition, som ju avser en långt gående restriktiv särskagstiftning för yrket i fråga.

Lagens huvudsakliga bestämmelse utgöres av det i § 1 intagna förbudet mot nattarbete. Detta förbud innebär för yrkesdriftens naturliga anläggande och utnyttjande med hänsyn till allmänhetens krav på erhållande av ett i lämplig tid levererat, gott och billigt bröd en ekonomisk fråga av största betydelse, vilken ytterligare skärpes av de nyss berörda

undantagsbestämmelser förslaget inrymmer åt de s. k. familjebagerierna. På det ekonomiska området m. a. o. bagerilagens ekonomiska verkningar har, såsom ovan framhållits, av socialstyrelsen ingen som helst undersökning verkställt. Det enda materiel, som stått till förfogande i detta hänseende, har varit den förut nämnda genom kommerskollegii försorg företagna undersökningen vid ett spisbrödsbageri i samband med dess utredning angående 8-timmarlagen. Kommerskollegium har ju också framhållit den ekonomiska sidan av saken och tillstyrkt en från yrkes-synpunkt bättre anpassad begränsning av nattarbetet. För att i någon mån ge belägg för vilken viktig och för hela frågans definitiva avgörande utslagsgivande faktor, det ekonomiska momentet måste utgöra, har genom yrkesorganisationernas försorg en undersökning verkställts vid några bagerier, varvid samma undersökningsmetod följts som den av kommerskollegium använda.

Det är givetvis icke möjligt att genom en sådan undersökning, på grund av att såväl 8-timmarlagen som bagerilagen här samverka, fixera dessa lagars ekonomiska konsekvenser var för sig. Så vitt jag kunnat döma av denna yrkesorganisationernas utredning anser jag emellertid, att man med största sannolikhet kan utgå ifrån att omkring 40 % av de väsentligt ökade kostnaderna äro för mjukbrödsbageriernas del att hänföra till bagerilagens inverkan samt för spisbrödsbageriernas del denna lag så gott som enbart kan sägas vara orsak till ökningen. Då denna av Sveriges Bageriidkareförening och Stockholms Bageriindustriförening åstadkomna utredning på grund av dess omfattande natur icke lämpligen kunnat fogas såsom bilaga till denna min motion, förutsätter jag, att vederbörande utskott hos nyssnämnda föreningar inhämtar närmare upplysningar angående samma utredning.

Med det anförda torde tillräckligt hava framhävts nödvändigheten av att bagerilagens ekonomiska verkningar i likhet med 8-timmarlagens underkastas en grundlig undersökning, varvid givetvis relationen mellan de båda lagarnas inbördes inverkan bör göras till föremål för noggrant bedömande. Med avseende på de skadliga ekonomiska verkningarna för allmänheten och yrket av arbetets allt för sena början enligt lagen kan jag icke blott hänvisa till bageriidkareorganisationernas bilagda skrivelse till Konungen (Bilaga D.) utan även till socialstyrelsens utlåtande, vilket efter min uppfattning ger samma utslag.

Jag har ansett mig nödsakad att bilägga yrkesorganisationernas nämnda skrivelse in extenso av det skäl, att de referat av densamma, som förekomma i Kungl. Maj:ts proposition nr 88, icke synas mig tillräckliga för bedömandet av hela denna fråga.

I känsla av att tidsbegränsningen för nattarbetet allt för snävt tillmätts, ifrågasättes till och med av socialstyrelsen en lindring i lagens bestämmelser för upphävande i någon mån av dessa olägenheter gående ut på att arbetet skulle få börja en timme tidigare eller kl. 5 f. m. Frågan avfärdas emellertid med ett rent avstyrkande under motivering att en sådan förändring från arbetareskyddssynpunkt måste betraktas som en avsevärd försämring och från bageriarbetarnas sida skulle möta starkt motstånd. Huru det i verkligheten förhåller sig med den ifrågavarande skyddssynpunktens tillämplighet i förevarande hänseende, torde med all önskvärd tydlighet framgå ur den med utförlig statistik belysta framställning, som lämnas i den här bilagda skrivelsen till Konungen från bageriidkareorganisationernas sida.

Trots att således alla de olägenheter, som utredningen givit vid handen, av myndigheterna erkänts, trots den omständigheten att bageriyrket ensamt av alla näringsgrenar belagts med en dylik för arbetet hindrande särlagstiftning, ehuru de ifrågavarande förhållandena fullt ut lika bra om ej bättre kunna regleras genom kollektivavtalsinstitutionen, trots den omständigheten att denna särlagstiftning verkar prisfördyrande på varan under den tid då strävan i rakt motsatt riktning gör sig gällande på det ekonomiska livets alla områden, trots allt detta avstyrkes till och med en så lindrig uppmjukning som den från arbetsgivarehåll ifrågasatta om arbetets början kl. 2 resp. 4 f. m., allt av ensidig hänsyn till arbetareparten.

Det må här framhållas, att det väl för närvarande knappast finnes någon arbetsgivare som yrkar på att få tillbaka nattarbetet i den utsträckning detta tidigare hade. Men yrkets rätt att på avtalsenlig grund fritt reglera denna fråga måste bestämt hävdas i förening med det befogade kravet, att det jämsättes med annan yrkesverksamhet.

Socialstyrelsen har i sitt utlåtande erkänt, att familjebageriernas undantagande från bagerilagens tillämpning innebär en orättvisa mot övriga bageriidkare och att det »från konkurrenssynpunkt måste anses rätt och billigt, att bagerilagens förbud gällde för alla slag av bageriföretag». Jag har redan tidigare i denna fråga fränkät resultatet av det siffermateriel, som socialstyrelsens utredning givit beträffande familjebageriernas tillväxt i förhållande till yrkesbagerierna, något avgörande värde. Enligt vad jag inhämtat, är en detaljkontroll av socialstyrelsens uppgifter beträffande antalet familjebagerier fullständigt utesluten på den grund att i det primärmateriel, som kommit socialstyrelsen tillhanda från länsstyrelserna, i regel endast summariska siffror lämnats och endast för ett mindre antal städer och orter hava specialuppgifter med-

delats. För flertalet av de sålunda kontrollerbara städer och orter hava genom bageriidkareorganisationernas försorg upplysningar inhämtats, vilka resulterat i högst betydande avvikelser från de socialstyrelsen tillhandakomna uppgifterna.

Glanspunkten beträffande ovederhäftigheten av det grundläggande siffermaterialet synes emellertid representeras av uppgiften för år 1922 angående antalet bagerier i Stockholms stad, vilket antal i tabellen å sidan 37 i propositionen uppgives till 175, vartill komma 19 familjebagerier.

Som bekant stå i Stockholm alla bagerilokaler under inspektion av hälsovårdsnämnden och har på därom framställd begäran nedanstående meddelande från Stockholms stads sundhetsinspektör erhållits:

Stockholms stads hälsovårdsnämnd.

Till byrådirektör H. S. Kinmanson.

Av de i Stockholm den 31 december 1922 varande 367 bagerierna rubriceras 101 st. som hembagerier = sådana, som arbeta endast med innehavarefamiljens egen arbetskraft.

Stockholm den 10 mars 1923.

A. R. Backlund.

Sundhetsinspektör.

Såsom synes står här socialstyrelsens uppgift med 175 resp. 19 bagerier mot hälsovårdsnämndens 266 resp. 101. Särskilt beträffande familjebagerierna är ju ööverensstämmelsen av den storleksordning, att ett ståndpunkttagande beträffande familjebageriernas inrangerande eller ej i lagen därav måste påverkas. Och det säger sig självt, att det minsta, man under dessa förhållanden kan begära, är en objektiv utredning av de verkliga förhållandena och vad dessa kräva för att icke de genom den ifrågavarande undantagslagstiftningen framkallade svårigheterna skola bli alla för betungande. Och att på sådana grunder basera en *prolongering* för *trenne år* av ifrågavarande lagstiftning borde vara helt *främmande* för den svenska kulturstatens lagstiftning.

På grund av frågans förhandenvarande läge anser jag icke lämpligt att nu återupptaga de vid föregående års riksdag framlagda ändringsyrkanden, som icke beaktats i den nu föreliggande propositionen. I detta hänseende vill jag emellertid hävda, att de krav på ändringar, som då framfördes, allt fortfarande vidhållas.

Av vad ovan anförts beträffande de väsentliga brister, vilka vidlåda den utredning, som legat till grund för såväl socialstyrelsens förslag i ärendet som för departementschefens uttalanden i propositionen, anser jag, därest lagens upphävande icke av riksdagen beslutas, en prolongering på endast *ett* år vara den mest rationella lösningen under förutsättning givetvis att, innan ytterligare prolongering ifrågasättes, en allsidig och grundlig undersökning av lagens verkningar verkställs.

På grund av vad sålunda anförts och under hänvisande i övrigt till den kritik över socialstyrelsens utredning, som framgår av bageri-idkarnas i frågan till Kungl. Maj:t avgivna yttrande, tillåter jag mig hemställa,

att den i Kungl. Maj:ts proposition nr 88 föreslagna lag om bageri- och konditoriarbetes förläggande till viss del av dygnet måtte antagas att gälla endast till och med den 31 december 1924, samt

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en allsidig och grundlig utredning angående bagerilagens verkningar, varvid tillfälle bör lämnas vederbörande yrkesorganisationer att härvid medverka.

Stockholm den 13 mars 1923.

C. A. Carlsson.

Bilaga A.

Stockholm den 31 maj 1922.

Till Konungens befallningshavande i Stockholms län.

Giltighetstiden för lagen den 17 oktober 1919 om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete utlöper med år 1923 och torde med hänsyn därtill frågan om fortsatt lagstadgad reglering i berörda avseende komma att föreläggas nämnda års riksdag.

Socialstyrelsen, som har att åvägabrunga erforderlig utredning i frågan, får härmed anhålla, att Ni ville meddela styrelsen, huruvida nämnda lag enligt Eder mening medfört några avsevärda olägenheter och i sådant fall vilka. Därjämte behagade Ni bereda styrelsen upplysning, beträffande dels tiden den 1 januari 1920 och dels tiden den 1 april 1922, om sammanlagda antalet bagerier jämte antalet däri använda arbetare inom länet, sammanlagda antalet bagerier inom länet, bedrivna utan biträde av annan än make och hemmavarande barn, jämte antalet däri använda dylika biträden.

Under »bagerier» härövan inbegripas ej sådana företag, som uteslutande tillverka spis- eller knäckebröd eller konditorivaror. Ej heller åsyftas därmed andra än sådana, som idka brödtillverkning till försäljning åt allmänheten.

Med de ovan omförmälda data den 1 januari 1920 och den 1 april 1922 åsyftas endast att angiva de ungefärliga tidpunkterna, till vilka de begärda uppgifterna böra hänföra sig.

Med hänsyn till att förslag till eventuella lagstiftningsåtgärder bör föreligga redan vid höstens början, ser sig styrelsen slutligen nödgad utbedja sig ovan begärda upplysningar inom nästkommande juni månads utgång.

A. Molin.

Gunnar Huss.

Bilaga B.

FRÅGEFORMULÄR

för utrönande av den nuvarande bagerilagens verkningar.

1. Huru många yrkesbagerier (oberäknat hembagerier) funnos i Eder ort år 1917 och huru många finnas nu?

2. Huru många hembagerier funnos på Eder ort 1917 och huru många finnas nu?

3. Huru många av de föregående äro s. k. familjbagerier, vilka drivas uteslutande med tillhjälp av make och hemmavarande barn och därför äro undantagna från bagerilagen?

4. Följes lagen i övriga hembagerier eller arbetar man där tidigare än lagen tillåter och i vilken omfattning?

5. På vad sätt och i vilken omfattning hava de lojala yrkesbagerierna lidit skada genom familjbageriernas undantagande från lagen eller genom lagens åsidosättande på andra håll?

6. Har de lojala yrkesbageriernas omsättning nedgått sedan lagens ikraftträdande i början av år 1920 och i så fall i vilken ungefärlig omfattning?

7. I så fall, i vad mån har detta berott på arbetets sena början enligt lagen och i vad mån på familjbageriernas undantagsställning?

8. Huru dags på morgonen kunna yrkesbagerierna börja sin brödförsäljning och distribution och huru dags hembagerierna?

9. Är arbetareantalet större än det behövde vara med obehindrat morgonarbete och i vilken mån?

10. Ungefärliga arbetareantalet i de verkliga yrkesbagerierna (icke hembagerierna) i början av 1920 och nu?

11. Hindrar arbetets sena början arbetstidens fulla uttagande och i vilken mån?

12. Har arbetets sena början ökat åtgången av vissa materialier, vilka och i vilken mån?

13. I vad mån skulle nuvarande missförhållanden avhjälpas om arbetet finge börja 2 timmar tidigare och om alla vore lika inför lagen?

14. I vad mån skulle brödet kunna säljas billigare om arbetet kunde börja 2 timmar tidigare och alla vore lika inför lagen?

15. I vad mån skulle brödet kunna bli billigare om hela den nuvarande tvångslagstiftningen avskaffades?

Bilaga C.

FRÅGEFORMULÄR

för utrönande av bagerilagens verkningar för större konsumenter,
allmänna inrättningar, sjukhus m. m.

1. Har bagerilagens tillkomst tvungit sjukhusen att med egna krafter i någon mån fylla brödbehovet?
2. Begagna sig sjukhusen av leveranser från s. k. familjebagerier, vilka kunna leverera färskt bröd praktiskt taget vilka tider på dygnet som helst, i större utsträckning än före lagens tillkomst?
3. Vid vilken tid levereras det färska brödet från bagerierna?
4. Har från personal och patienter klagomål yppats på grund av att färskt bröd ej kunnat tillhandahållas så tidigt, som det borde? I så fall, i vilken utsträckning?
5. Vilka krav beträffande tid för leverans av färskt mjukt bröd anser Ni för Eder del böra uppställas med hänsyn till Edert verksamhetsområde?
6. Har distributionen av bröd från bagerierna måst uppdelas å omgångar för att första brödet skall erhållas så tidigt som möjligt?
7. Har brödets kvalitet och hållbarhet försämrats efter lagens tillkomst?

Bilaga D.

Stockholm i januari 1923.

TILL KONUNGEN.

Enligt meddelande från statsrådet och chefen för Kungl. Socialdepartementet hava undertecknade, Sveriges Bageriidkareförening och Stockholms Bageriindustri-förening, blivit satta i tillfälle att avgiva yttrande över socialstyrelsens utredning och förslag med hänsyn till riksdagens förestående behandling av den provisoriskt gällande undantagslagstiftningen för bageri- och konditoriarbete, och få vi rörande denna angelägenhet i underdånighet anföra följande.

Socialstyrelsen påyrkar i sitt nämnda utlåtande en provisorisk förlängning av den ifrågavarande lagstiftningen och detta i — om man frånser ett ej så oväsentligt medgivande i fråga om spisbrödsfabrikernas arbetsskift och nattarbetsmöjligheter — oförändrat skick.

Ingen som genom en praktisk erfarenhet lärt känna den nu gällande bageri-lagstiftningens följder dels för bageriyrket och dels för den brödkonsumerande allmänheten lär kunna undgå att känna en rättmätig förvåning över det slut, till vilket socialstyrelsen sålunda kommit. Och denna förvåning torde näppeligen minskas efter delfäendet av motiveringen för dess förslag.

Det är visserligen sant, att socialstyrelsen i viss mån kan stödja sitt avgivna förslag på de länsstyrelser vilka tillsports i frågan, och av vilka flertalet förklarar att bagerilagen icke har medfört några mera betydande olägenheter, under det de övriga i allmänhet ansett det men, den i olika hänseenden åstadkommit, icke vara av sådan omfattning, att en prolongation av densamma bör avstyrkas. Men

de som något närmare granska den i ärendet vederbörligen förebragta utredningen, måste rimligtvis stanna undrande och spörjande inför denna hållning från myndigheternas sida. De flesta av de avgivna yttrandena äro karaktäriserade av en ytterlig »summaritet». Man deklarerar i några få ord utan angivande av skäl eller stödande sakförhållanden utan vidare sin ståndpunkt i frågan. Och man får av det hela det ovillkorliga intrycket att de undersökningar av sakförhållandena, som ligga bakom de olika yttrandena i de flesta fall ej varit vidare grundliga. Så har man påtagligen i största omfattning underlåtit att närmare rådspörja den egentliga sakkunskapen och erfarenheten i ämnet. Det måste väl dock anses ganska betecknande att i hela det utredningsmaterial socialstyrelsen samlat icke förekommer ett enda utlåtande från någon bageriätkarekorporations sida. Det första dylika torde denna skrivelse vara, vilken avlättes på grund av en remiss, sedan det hela var färdigt, i sista stund före riksdagens början.

Detta har emellertid ej hindrat de faktiska förhållandena att i alla händelser tvinga sig fram. På åtskilliga platser hava de lokala myndigheterna dock ansett lämpligt att direkt taga reda på förhållandena inom bagerinäringen. Där så skett ha de överallt existerandena missförhållande icke kunnat undgå att på ett otvetydigt sätt träda i dagen, hurusom arbetets sena början omöjliggör tillhandahållandet av färskt bröd vid den tidpunkt som kunder och återförsäljare skäligen fordra, huru arbetet om morgontimmarna måste onaturligt forceras, vilket inverkar ofördelaktigt på arbetets omsorgsfullhet och brödets kvalitet, huru på grund av samma nödtvungna forcering arbetareantalet måste utökas utöver det i annat fall normala, med påföljd att arbetstiden sedermera på dagen ofta ej ens i dess genom arbets-tidslagens reducerade omfång kan utnyttjas, att genom allt detta samt genom den på grund av forceringen betydligt stegrade distributionskostnaden och material-åtgången lagen medfört betydligt höjda drifts- och tillverkningskostnader, samt därigenom framtvingit en avsevärt högre brödprisnivå än den, som eljest skulle kunna hållas.

Dessa och flera andra av lagen föranledda missförhållanden hava otvetydigt trätt i dagen genom de direkta upplysningar rörande sakförhållandena som de lokala myndigheterna på en mängd platser inhämtat, och vilka i deras egna utlåtanden på intet sätt jävats. Och de kunna icke jävas ty de äro helt enkelt ett faktum. Med kännedom särskilt om förhållandena på olika platser kunna vi betyga att de visserligen i olika omfattning och i olika avseenden på olika håll gälla hela det svenska bageriyrket. Såsom ett medeltal för hela landet kan man tryggt beräkna att den gällande bagerilagen för yrkesbagerierna framtvingit en stegring av arbetsstyrkan med omkring 20 procent. Stegringen i distributionskostnaderna är på grund av lokala förhållanden, bageriernas olika storlek och därav följande större eller mindre inriktning på återförsäljning, så olikartad, att den undandraget sig en mera allmängiltig beräkning, men överstiger i många fall flera gånger den nyssnämnda. Stegringen i jästatgången kan omöjligen i medeltal beräknas till mindre än 25 procent — från åtskilliga håll har anmälts fördubblad jästatgång eller därutöver — betydande äro också stegringarna i åtgången av bränsle och även vissa andra materialier. De allmänna omkostnaderna hava därjämte överallt betydligt ökats. Härtill kommer, att det nervösa arbetssätt, som den genom lagen framtvingna forceringen av morgonarbetet medfört, inverkar kostsamt på materialhushållningen i det hela, på samma gång den har allt annat än fördelaktiga inverknings på brödets kvalitet och första behandling.

På grund av alla dylika svårigheter ävensom den olidliga konkurrensen med de från lagen befriade företagen, till vilka vi här nedan återkomma, har de densamma underkastade bageriernas omsättning nedgått på ett sätt som innebär de allra största faror för det svenska bageriyrkets framtida bestånd.

Socialstyrelsen bestrider icke heller de existerande missförhållandena. Den relaterar i sitt utlåtande de olika klagomålen över lagen, och den konstaterar i anslutning därtill att lagen »drabbat bagerinäringen ganska kännbart», och att den »för den konsumerande allmänheten» medfört olägenheter »genom kostnadsökning och på annat sätt». Men trots det att socialstyrelsen sålunda måste anses hava vitsordat att den ifrågavarande undantagslagstiftningen varit till avsevärd skada i förenämnda hänseenden, tvekar den icke att förorda dess prolongation, emedan det nattarbete för bageriarbetare som lagen vänder sig emot enligt styrelsens påstående innebär ett så allvarligt missförhållande, att för dess avhjälpan ingen hänsyn bör tagas till om allmänheten får betala sitt bröd dyrare och om det yrke, på vilket även bageriarbetarna måste existera, självt går utföre.

Då detta, arbetareskyddssynpunkten, är det enda sakskäl, som socialstyrelsen anför för den ifrågavarande provisoriska lagstiftningens prolongerande, så må det tillåtas oss att något närmare granska detta skäl i »sömmarna». Det är ganska betecknande att de förhållanden, vilka beröras av denna synpunkt, som ju på grund av sakens natur måste vara A och O vid motiveringen av varje dylik undantagslagstiftning, aldrig blivit i minsta mån utredda när det gällt åtgärder emot nattarbetet i bagerierna. Man har städe framhållit att, så som saken formuleras i det kommittébetänkande, vilket låg till grund för nu gällande bagerilag, den bärande principen för all arbetareskyddslagstiftning är att densamma riktar sig »mot användande av arbetare under vissa förhållanden, som enligt lagstiftarens uppfattning innebär fara för arbetarens liv eller hälsa», och man vitsordar i samma betänkande att skälen emot nattarbetet i bagerierna borde koncentrera sig kring de »menliga följder i hygieniskt avseende» det i bagerierna praktiserade nattarbetet skulle medföra. Men när det sedermera gällt att påvisa dessa menliga följder i verkligheten, så har man vare sig från bageriarbetarnas eller de utredande myndigheternas sida aldrig haft det allra minsta belägg att komma med utöver de allmänna fraserna. Rörande åtskilliga andra förhållanden, vilka oftast varit av en utpräglat sekundär, om ens någon betydelse för saken i fråga, hava utförliga statistiska översikter lämnats. Men angående det traditionella bageriarbetets menliga inflytande på bageriarbetarnas »liv och hälsa» har i de olika aktstyckena emot nattarbetet i bagerierna, så vitt vi känna, ej en siffra eller något enda sakkunnigt utlåtande publicerats.

Om så hade skett hade utredningsresultatet blivit ett helt annat. Ty alla siffror, som skulle kunnat återopas i dessa stycken, torde enhälligt vittna om att det i bagerier tillämpade nattarbetet icke varit skadligt för arbetarnas liv och hälsa. Och då denna livsangelägenhet för yrket nu återigen skall bli föremål för statsmakternas beslut under årets riksdag, anso vi oss icke böra underlåta att inför Eders Kungl. Maj:t i allra största korthet framlägga några auktoritativa och officiella siffror, som på ett påtagligt sätt belysa de ifrågavarande förhållandena.

Den enda offentliga specialundersökning rörande bageriyrket som företagits i vårt land är den av den bekante socialpolitikern och arbetarevännen dr J. Leffler på offentligt uppdrag mot slutet av förra århundradet verkställda. Den härrör från en tid då ett intensivt nattarbete rådde överallt i bagerierna men

vitsordade i alla händelser »ett jämförelsevis mycket gott hälsotillstånd hos bagerinäringens personal». Av arbetarna i åldern år 13—18 hade 97,6 procent ett gott, 2,4 procent ett någorlunda gott och ingen ett dåligt hälsotillstånd, inom åldern 18—30 år hade 92,2 procent en god, 5,6 någorlunda god och 2,2 procent en klen eller dålig hälsa, 30—40 år äro motsvarande siffror resp. 85,7, 10 och 4,3 procent, 40—50 år 79,8, 15,2 samt 5 procent och 50 år eller därutöver 78,8, 14,7 och 7 procent. Om alla de undersökta bageriarbetarna tagas tillsammans, hade 90,1 procent ett gott, 7,1 procent ett någorlunda gott och endast 2,8 procent ett klen eller dåligt hälsotillstånd, ett resultat, som vid jämförelse med förhållandena bland andra arbetare gav anledning till ovannämnda officiella omdöme om bageriarbetarnas goda hälsa.

Och detta omdöme verifieras fullständigt av övriga tillgängliga undersökningar rörande arbetarnas hälsotillstånd. Så kunde 1884 års arbetareförsäkringskommitté i sina tabeller över sannolik återstående medelslivslängd vid 15 år åt bageriarbetarna vindicera en sådan av 45,2 år, vilket ju i jämförelse med exempelvis tegelarbetarnas på 41,9 år, slaktarnas på 40,5 år, boktryckeriarbetarnas på 37,6 år samt tobaksarbetarnas (de sämst ställda) på 33,1 år, ingalunda talar ogynnsamt om deras hälsotillstånd, om det också ej kommer upp emot målarnas 47,4, smedernas 49,8 eller bruksarbetarnas (de bäst ställda, ehuru, som bekant, till ej obetydlig del nattarbetare) på 55,8 år.

Tuberkuloskommitténs sedermera gjorda undersökningar peka otvetydigt i samma riktning. Lungsotsfrekvensen på 1,000 individer är för bageriarbetarna 6,51, för gruv- och bruksarbetarna 5,28, vilka siffror äro bland de lägre och komma långt under exempelvis målarnas 8,95, att ej tala om uppgifterna 17,02 för tobaksarbetarna och 21,77 för typografer och boktryckeriarbetare.

Den såsom auktoritet allmänt betraktade professor Westergaards huvudsakligen på engelska förhållanden grundade undersökningar i hans stora verk »Mortalitet och Morbilität» ha ävenledes enbart gynnsamma siffror att uppvisa för hälsotillståndet bland bageriarbetarna. I förhållande till en med talet 1,000 beräknad medeldödlighetssiffra äro nämligen dessa sistnämnda betecknade med talet 920, således avsevärt under medeltalet, under det att exempelvis slaktare med 1,096, metallindustrien med 1,111, målare med 1,322 komma betydligt över detsamma. Och i sjuklighetsfrekvensen ha bageriarbetarna talet 28,40, vilket är ett bland de lägre och vida understigande exempelvis metallarbetarnas 36,03, färgeriarbetarnas 37,88 för att icke tala om gasverksarbetarnas 55,40.

Enligt ett utlåtande av tyska »Reichsgesundheitsamt» belöpte sig dödlighets-siffran för de i de lokala hjälpkassorna inskrivna bageriarbetarna till 4,9 procent, för de i hantverksföreningarnas sjukkassor intagna bageriarbetarna till 2,2 procent, men för alla manliga arbetare därstädes i genomsnitt till — 9,9 procent. Detta betänkande räknar på flera angivna skäl bageriyrket till de minst skadliga sysselsättningarna, till vilket, säges där, »alla över 12 år gamla inträde begärande personer obetingat lämnas tillträde».

De ifrågavarande siffrorna härröra, till en viss grad med undantag för tuberkuloskommitténs betänkande, samtliga från tiden då nattarbetet var obetingat förhärskande i bagerierna, då arbetstiden därstädes var mycket längre och de hygieniska anordningarna vida mindre betryggande än vid tiden omedelbart före den nuvarande bagerilagens genomförande och äro därför givetvis i ännu högre grad vittnesgilla i fråga om denna tidpunkt då det i de nyssnämnda hän-

seendena var vida bättre ställt för bageriarbetarna. Vad särskilt det genom lagen förbjudna nattarbetet vidkommer, så hava arbetsgivarna inom yrket på intet sätt ställt sig oförstående gent emot arbetarnas strävanden emot nattarbetet, utan efter hand inskränkt detsamma till det minimum, som med de genom den fortskridande utvecklingen vid varje tidpunkt aktuella förhållandena visat sig vara på något sätt möjligt. Och i det hänseendet innehåller den statistiska avdelningen av det kommittébetänkande, som låg till grund för lagens antagande, siffror, som ställa kravet på en undantagslagstiftning om nattarbetet i en nog så betänklighetsfull belysning.

Av dessa siffror framgår nämligen, att under det att 1897, det år, under vilket den förut nämnda Lefflerska undersökningen företogs, icke mindre än 85,6 procent av samtliga bageriarbetare voro nattarbetare, har denna siffra 1905 sjunkit till 36,3 procent, samt 1917 till 19,9 procent, eller om samma tid, nämligen kl. 8 e. m. till 6 f. m., i sistnämnda fall som år 1897 räknas till natten, till 29,6 procent av hela antalet. Och under det att 1897 säkerligen för så gott som alla de 85 procent nattarbetare den ojämförligt största delen av natten togs i anspråk för arbetet, framgår av kommitténs siffror, att medelnattarbetstiden för de 19,9 procent, som 1917 sysselsattes med dylikt arbete, nedgått till 3,7 timmar per dygn, eller om i stället veckan lägges till grund för beräkningen, till 20,4 timmar per vecka. Sammanställas de ifrågavarande båda synpunkterna, så inses utan vidare, vilken oerhörd inskränkning av nattarbetet inom bageriyrket, som försiggått under de båda ifrågavarande årtiondena. Sett i sin totalitet, representerade nattarbetet 1917, om arbetarna och deras nattarbete betraktas såsom sammanlagda helheter, endast en bråkdel, omkring en tolfteedel, av vad det var mot slutet av nittonde århundradet, med andra ord en generellt taget så pass oväsentlig inskränkning i arbetarnas bekvämlighet, att icke heller de hänsyn till arbetarnas allmänna trevnad, hemliv, rekreation o. dyl., som man velat göra gällande, vid sidan av huvudskälet hälsosynpunkten, rimligtvis kunna anses vara i större omfattning åsidosatta genom de före lagens antagande rådande förhållandena.

Fanns det då ur objektiv saklighetssynpunkt något rimligt fog för att genom en undantagslagstiftning våldsamt omstörta förhållandena inom ett yrke, där den fria kontinuerliga utvecklingen i den önskade riktningen i alla händelser visat sig gå så snabbt och säkert och vars idkare enstämmigt förklarade, att borttagandet av det lilla som fanns av ett nattarbete, vilket oantastat fick bibehållas inom åtskilliga andra industrier, och som i långt större omfattning fortfarande fick drivas inom bageriyrket i den allra största delen av den civiliserade världen, icke kunde undgå att allvarligt rubba yrkets bestånd och att genom ökade kostnader av olika slag ofrånkomligt driva brödkosten i höjden.

Och då allt detta nu också notoriskt har blivit följden av den för tiden till innevarande års slut försöksvis införda bagerilagstiftningen, kan det då i all rimlighets namn finnas något fog för att ens provisoriskt förlänga en dylik ren undantagslagstiftning. Och detta under en depressionstid, då staten väl rimligtvis borde göra vad göras kunde för att lindra näringslivets och folkets svårigheter.

Ingen saklig och opartisk undersökning borde kunna resultera i annat än ett bestämt nej på det spörsmålet. Och socialstyrelsen synes också trots dess så påtagligt förutfattade mening i frågan dock hava ganska svårt att besvara detsamma jakande, eftersom den vid sidan av landshövdingeämbetenas allmänna

uttalanden även söker skjuta — Sveriges bageriidkare framför sig i detta ärende! Herr Kinmansons motion vid förra riksdagen avsåg ju lagens modifierande och ej upphävande och då den motionen »väl får anses motsvara bageriidkarnas allmänna uppfattning i frågan», så skulle, menar socialstyrelsen, icke heller dessa önska lagens upphävande utan endast dess modifierande.

Det stödet måste vi emellertid fullständigt undanrycka socialstyrelsens framställning. Sveriges bageriidkare och undertecknade organisationer hava vid olika tillfällen offentligt och uttryckligt protesterat emot den orättfärdiga, för allmänheten och yrket skadliga undantagslagstiftning som vi underkastats. Denna ståndpunkt tog sig uttryck icke minst i våra organisationers skrivelser till andra lagutskottet just med anledning av herr Kinmansons motion. Att föreningarna därjämte ansågo sig böra understödja den ifrågavarande motionen, vilken avsåg att under lagens förutbestämda återstående giltighetstid söka råda bot för de svåraste av de genom densamma framkallade missförhållandena, torde väl minst av allt innebära något som helst uppgivande av Sverige bageriidkares städse intagna ståndpunkt med hänsyn till lagen i dess helhet.

Den ståndpunkten har tvärtom på goda grunder ytterligare skärpts genom de erfarenheter, som lagens hittillsvarande tillämpning givit och i anslutning till densamma tillåta vi oss såsom representanter för Sveriges samtliga i detta stycke förvisso enhälliga bageriidkare att i underdanighet hemställa att Eders Kungl. Maj:t icke måtte vidtaga några åtgärder för prolongerande vare sig med eller utan förändring, i provisorisk eller definitiv form, av den för vårt yrke nu gällande undantagslagstiftningen utöver den för dess giltighet förut bestämda tiden.

Om emellertid trots allt en dylik särslagstiftning under en längre eller kortare tid fortfarande skulle påtvingas yrket, är det förklarligt och naturligt, att vi av två onda ting välja det minst onda och att vi givetvis föredraga en i enlighet med de mest trängande behoven reviderad lag framför en sådan i dess nu gällande odrägliga gestalt. Och i det hänseendet representerar, det är sant, just de i den nyssnämnda Kinmansonska motionen framförda förslagen förvisso vårt yrkes mest trängande önskemål.

Vi vilja dock i detta samband hemställa att något förslag till någon ny dylik lagstiftning icke måtte avgivas förrän det föregåtts av den av oss ofta påyrkade allsidiga förutsättningsfria och fördomsfria sakliga utredningen som ännu i fråga om denna angelägenhet fullständigt saknas och som väl rimligtvis borde vara ett självskrivet villkor för all i det sociala eller ekonomiska livet ingripande lagstiftning.

Närmast tränger givetvis vid en eventuellt förnyad lagstiftning i dessa stycken i förgrunden den direkta lindring i nattarbetsförbudet, varom hemställdes i den sistnämnda motionen genom förslaget om tillbakaflyttande av tiden för det ordinarie bageriarbetets början från kl. 6 till kl. 4 f. m., med nödiga förarbeten dessförrinnan. Även om bageriyrket icke därigenom helt komme i det fria läge i arbetshänseende, som är nödvändigt för att det fullt obehindrat skall kunna tillgodose allmänheten med möjligast bästa och billiga bröd, så skulle på så sätt likväl ett betydelsefullt steg vara taget i den riktningen och de svåraste arbetstekniska och folkeekonomiska olägenheterna av den restriktiva bagerilagstiftningen vara övervunna. Den onaturliga forceringen av arbetet under morgontimmarna skulle till större delen bli obehövlig. Därigenom skulle kunna besparas den allra största delen av de extra omkostnader och övriga fördyrande faktorer, vilka såsom i det föregående är nämnt på grund av lagens morgonarbetsbestämmelser

för närvarande tynga bageriyrket. Och härigenom skulle brödet därtill genom en omsorgsfullare beredning bli bättre och värdefullare än nu kan ske samt komma allmänheten tillhanda i någorlunda rätt tid. Med den erfarenhet, som vunnits att den nuvarande försäljningsminskningen koncentrerats till morgonen behöver man icke heller tvivla på att en dylik reform även skulle så inverka på omsättningen, att densamma skulle möjliggöra det nuvarande arbetareantalets väsentliga bibehållande.

Socialstyrelsen sysselsätter sig i sitt utlåtande även med denna sak. Den erkänner missförhållandena; men den vill ej vara med om någon åtgärd för deras hävande, icke ens genom att till kl. 5 f. m. återflytta tiden för arbetets början, emedan en förändring av ifrågavarande slag enligt dess mening skulle innebära en avsevärd försämring ur arbetareskyddssynpunkt, och »från bageriarbetarnas sida skulle möta starkt motstånd». Den ifrågavarande skyddssynpunkten i all ära; den innebär förvisso, rätt fattad, ett bärande motiv för lagstiftningsåtgärder till skydd för arbetarna i olika befogade hänseenden. Men även den synpunkten kan överdrivas, så att den övergår i socialt »pjunk». Och det bör väl inför ett opartiskt besinnande vara ganska påtagligt att den gränsen är överskriden, om hänsynen till några tusen bageriarbetares befriande från ett par arbetstimmars förläggning till den tidiga morgonen och till det »starka motstånd» detta väntas möta från deras sida skall överväga hänsynen till att vårt folk tillgodoses med bättre och billigare bröd. Vi kunna ej finna att nämnda synpunkt alls är tillämplig här. De ifrågavarande arbetarna äro ju i alla händelser i åtnjutande av 8 timmars arbetsdag; de bleve ju genom en åtgärd av ifrågavarande slag lediga i ordets egentliga mening mitt på dagen och skulle hava till sitt förfogande en riklig tid både till nattsömn, hemliv och lämpliga förströelser. Vem vet för övrigt om det bleve så farligt med motståndet. Det kanske rent av kunde hända att det stora flertalet bageriarbetare vid närmare eftertanke frivilligt komme att bekväma sig till detta offer för allmänhetens bästa och för upprätthållande av det yrke, varav de själva leva. Hurusomhelst, inför en objektiv prövning kan arbetareskyddssynpunkten omöjligen tillerkännas tillräcklig bärkraft i ifrågavarande hänseende, varför vi under hänvisande till de stora fördelar för den brödkonsumerande allmänheten och bageriyrket, som skulle vinnas genom bageriarbetets början kl. 4 f. m., i underdånighet hemställa att Eders Kungl. Maj:t därest proposition avlättes till riksdagen om revision av den nuvarande bagerilagen, i nåder ville föreslå en sådan ändring av densamma.

I den Kinmansonska motionen, vilken såsom förut nämnts är ett uttryck för bageriidkarnas närmaste önskemål i fråga om en revision av bagerilagen, därest denna fortfarande mot deras vilja skulle dem påtvingas, yrkades som bekant därjämte på sådan avfattning av lagen, att spisbrödsfabriker, vilka bedrivs med regelbunden skiftindelning, skulle i likhet med annan industri kunna i kontinuerlig drift vara i verksamhet dygnet om. Detta krav kvarstår från yrkets sida oförändrat och har fått sin belysning genom den utredning som av kommerskollegium i denna fråga verkstälts. Genom de av socialstyrelsen nu föreslagna ändringarna får man kanske emellertid hoppas, att i tillämpningen det svåraste hindret är undanröjt för ett utnyttjande vid spisbrödsfabrikerna av sådan drift, där densamma är av behovet påkallad.

Det mest upprörande missförhållandet i fråga om den gällande undantagslagstiftningen för bageriyrket är emellertid, att genom de s. k. familjebageriernas undantagande från lagen en mycket betydande del av den för avsalu bedrivna

brödtillverkningen beretts en utomordentligt privilegierad ställning till ödesdigert förfång för det egentliga bageriyrket och för lagens allmänna helgd.

Härvidlag har socialstyrelsen förut alltid intagit samma ståndpunkt som yrkesbageriidkarna och gör detta också i sitt nu avgivna utlåtande så till vida att den anser »rätt och billigt att bagerilagens förbud gäller för alla slag av bageriföretag». Men under lagens eventuella provisoriska förlängning anser den familjbageriernas privilegier kunna kvarstå, vilken ändring i den förutvarande hållningen motiveras med den relativt obetydande ökningen under bagerilagens giltighetstid i antalet dylika bagerier, som en anställd undersökning givit vid handen. Vad denna sistnämnda undersökning vidkommer, så är utgångspunkten för densamma ej riktigt vald för vinnande av en bild av det verkliga läget. Redan under kristiden existerade nämligen de facto ungefär samma restriktioner rörande arbetet i bagerierna som sedermera de jure, och vilket innebär det starkaste lockbete till inrättandet av familjbagerier, inom vilka arbetet utan ingripande från vare sig det allmänna eller fackföreningen kan bedrivas efter behag. Och hade exempelvis året 1917 i stället för 1920 valts till utgångspunkt för den ifrågavarande jämförelsen, skulle tillväxten i familjbageriernas antal alldeles säkert visat sig vida större. Även den beräkning, som av socialstyrelsen meddelas rörande de nuvarande familjbageriernas antal är med all säkerhet — på grund av kännedom om förhållandena på olika platser kunna vi bestämt påstå det — åtskilligt för låg, vilket icke är någon anmärkning emot de undersökande lokalmyndigheterna, vilka för visso gjort sitt bästa för att på den korta tid som stått till buds söka komma till rätta i sina säkert synnerligen besvärliga efterforskningar i detta kvistiga spörsmål.

De siffror socialstyrelsen själv meddelar i fråga om förhållandet emellan bagerierna med lejd arbetskraft och familjbagerierna ställa emellertid i alla händelser motiven för dess sålunda ändrade hållning i en synnerligen egendomlig dager. Enligt desamma skulle under innevarande år familjbagerierna utgöra 1,212 och således representera avsevärt mera än hälften av de övriga bageriernas till 2,143 uppgående antal eller över en tredjedel av hela antalet svenska bagerier. Och familjbageriernas arbetareantal skulle utgöra 1,245 eller tillsammans med innehavarna, vilka där givetvis alltigenom fylla platser som arbetare 2,457. De övriga bageriernas arbetare skulle utgöra 6,723. Om man för dessa högt inräknar c:a $\frac{1}{3}$ av de 2,143 företagen i det effektiva arbetareantalet, kommer man för de egentliga yrkesbageriernas vidkommande till en arbetaresiffra på bortåt 7,500, d. v. s. föga mera än tre gånger familjbageriernas arbetare, vilka sålunda skulle utgöra en fjärdedel av samtliga svenska bageriarbetare, vartill kommer att dessa sistnämndas arbetare med sin obegränsade arbetstid och rättigheten att helt anpassa arbetet efter yrkets naturliga förhållanden, torde kunna prestera åtskilligt mera än de andra bageriernas. Dessa siffror tala ett språk, som ingen borde kunna missförstå. Det ligger väl nämligen i öppen dag vilken odräglig konkurrens som det måste innebära för de under lagen sorterande företagen, att andra företag, motsvarande mer än en tredjedel av antalet samliga bagerier och med ett arbetareantal motsvarande en fjärdedel av samtliga bageriarbetare helt äro undantagna från lagens inskränkande bestämmelser. Ett kraftigare argument än dessa siffror kan näppeligen förebringas för upphävande av familjbageriernas ifrågavarande undantagsställning. Socialstyrelsen har icke funnit sig föranlåten att föranstalta någon utredning, huruvida man i de ifrågavarande bagerierna i verkligheten börjar tidigare om morgnarna än lagen tillåter, och det måste ju

erkännas, att det är ganska svårt att genom direkta meddelanden vinna tillförlitliga upplysningar därvidlag. Att så måste vara förhållandet framgår emellertid med otvetydig visshet därav att man i allmänhet praktiskt taget huru tidigt som helst kan erhålla färskt bröd från dylika bakerier, m. a. o. vid en sådan tidpunkt, att natten måste hava tagits till hjälp. Genom att sälunda leverera bröd vid vilken tid folk önskar detsamma, hava dessa privilegierade bakerier ett övertag i konkurrensen, som visat sig ytterst ödesdiger för yrkesbakeriernas omsättning.

Härvid medverkar också en annan omständighet, vilken ur en annan synpunkt innebär ett kraftigt motiv för en eventuellt prolongerad lags giltighet för alla slag av bakeriföretag. Redan det faktum att det finns vissa undantag från lagen har visat sig framkalla försök i massa att räkna sig desamma till godo, även där det både är si och så med de i bageridriften deltagandes fallande under kategorien »make och hemmavarande barn». Så ha uppstått ett flertal »kompanjonbakerier», »syskonbakerier» o. s. v., vilka i vanliga fall utan några rättsliga följder tillgodogjort sig familjebakeriernas rättigheter. Och så arbeta en mängd småbakerier av hembageri- och även av icke hembagerityp utan hänsyn till att en eller flera tjänsteställda deltaga i arbetet och driften vederligen och (på grund av tiden för brödet tillhandahållande) bevisligen utan vidare som om de vore familjebakerier. De fällande bevisen äro oftast ej så lätta att anskaffa, angivarerollen är mindre tilltalande, och myndigheterna kunna ej hava så noga reda på alla dylika detaljer samt hava ju få tid över för nagelfarande av alla »småsaker» i den vägen. Härtill kommer att under senare tiden en mängd restauranter och kaféer börjat tillverka sitt vid serveringen använda bröd samt i vissa fall även bröd till avsalu utom den egna verksamheten, allt på ett sätt som väsentligen undandragit sig lagens bestämmelser.

Dylika »familjebakerier» av olika slag hava helt naturligt ej kommit med i socialstyrelsens statistik. Hade de gjort det skulle de från lagen fria bakerierna i antal, företag och arbetare kommit att spela en ännu vida mera framträdande roll. Ganska säkert skulle det då visa sig att ej så långt från hälften av Sveriges bakerier med drygt en tredjedel av dessas arbetareantal väsentligen arbeta utan hänsyn till bagerilagens bestämmelser.

Men vad som icke är småsaker, det är det avbräck som en dylik illojal konkurrens medför för de laglydiga bageriidkarna och den allmänna olidliga osäkerhet, som dylika förhållanden i förbindelse med den »lojala» familjebakerikonkurrensen åstadkommit i fråga om kundförhållanden och brödhandel.

Därest lagen vore lika för alla, omfattade varje tillverkning till avsalu av bageri- eller konditorivaror, skulle icke blott den förutnämnda skriande och för de under lagen stående så förlustbringande orättvisan, att en så högst betydande del av den affärsmässiga brödtillverkningen helt enkelt är undantagen från lagen vara hävd, utan skulle det även bliva ojämförligt lättare att övervaka lagens helgd. Envar som tillverkar bröd till avsalu visste då, att han, utan alla villkor eller undanflyktsmöjligheter ovägrigen måste ställa sig lagens tidsbestämmelser för bakning till efterrättelse, och då inga »tjänbarheter» beträffande lagens tolkning i det hänseendet vidare kunde komma i fråga, kunde och måste varje överträdelse också ovägrigen och vida lättare utan hänsyn beivras.

I anslutning till vad vi sälunda anfört måste vi bestämt yrka på att därest mot förmodan en förnyad bagerilag skulle komma att antagas, dess bestämmelser komma att gälla lika för alla. De små bakerier, vilkas undantagsställning där-

igenom skulle komma att upphöra, hava genom sitt oberoende av alla inskränkningar i arbetstidens längd samt av kostsamma och tidskrävande distributionsanordningar i alla händelser ett företräde, som mer än väl täcker det krav på tillgodoseende av de små självförsörjarnas intresse med vilket väl ifrågavarande lagstadgande är motiverat. Och vi erinra underdånigst, att denna vår ståndpunkt förut intagits i Eders Kungl. Maj:ts proposition till 1919 års riksdagar, och att den hävdats av såväl Andra särskilda utskottet vid dessa riksdagar som av arbetstidskommittén och sociala rådet, samt att den fortfarande i princip hävdas av socialstyrelsen.

Att då såsom samma socialstyrelse hemställt, låta en erkänd, för bageriyrket ödesdiger och för lagens helgd synnerligen försätlig orättvisa, tills vidare kvarstå endast därför att det nu blott skulle vara fråga om ett provisorium, kan väl knappast vara förenligt med det allmännas omvårdnad om medborgarnas befogade rättigheter och intressen.

Under åberopande av vad vi i det förestående i olika hänseenden anfört och hemställt vädja vi i underdånighet till Eders Kungl. Maj:t att vid avgivandet av proposition till årets riksdag i denna för yrket livsviktiga fråga i nåder taga hänsyn till vårt yrkes jämställdhet med andra lovliga näringar till dess naturliga betingelser och framtida bestånd.

Underdånigst

Sveriges Bageriidkareförening.

Stockholms Bageriindustriförening.

Richard Sandberg.

Carl G. Schröder.

Hj. G. Wallgren.

S. Klingspor.
